

Zavod sv. Stanislava
Škofijska klasična gimnazija
Štula 23, 1210 Šentvid nad Ljubljano

KOZJANSKO HRIBOVJE

Referat pri maturitetnem predmetu geografija

Kazalo

1. Geografski oris Kozjanskega hribovja.....	4
2. Geološke in reliefne značilnosti.....	4
2.1. Stari zemeljski vek – paleozoik.....	4
2.2. Srednji zemeljski vek – mezozoik.....	4
2.3. Novi zemeljski vek – kenozoik.....	5
2.4. Delovanje tektonike.....	5
2.5. Mineralne surovine.....	6
2.6. Hribovja.....	6
2.7. Terciarno gričevje.....	7
2.8. Aluvialno dno.....	9
3. Kozjanski park.....	10
3.1. Geografski okvir.....	10
3.2. Vegetacijska odeja.....	10
3.4. Živalstvo.....	13
3.5. Kulturna dediščina.....	13
3.5.1. Arheološka kulturna dediščina.....	13
3.5.2. Etnološka kulturna dediščina.....	13
6. Zaključek.....	19
7. Raziskava.....	20
8. Viri in literatura.....	21

Kazalo slik:

Slika 1: Položaj Kozjanskega.....	4
Slika 2: Geološki pregled Kozjanskega.....	5
Slika 3: Geološka karta Kozjanskega.....	6
Slika 4: Prerez prsti.....	6
Slika 5: Hipsografska karta Kozjanskega.....	7
Slika 6: Območje Kozjanskega parka.....	10
Slika 7: Kozjanski park – rastlinstvo.....	11
Slika 8: Bavarska popkoresa.....	12
Slika 9: Blagayev volčin.....	12
Slika 10: Bodeča lobodika.....	12
Slika 11: Jarica.....	12
Slika 12: Kranjska lilija.....	12
Slika 13: Mehkodlakavi pljučnik.....	12
Slika 14: Navadni kosmatinec.....	12
Slika 15: Piramidasti pilovec.....	12
Slika 16: Fiket.....	14
Slika 17: Krofnikov mlin.....	14
Slika 18: Kukovičev mlin.....	14
Slika 19: Nežina hiša.....	14
Slika 20: Levstikov mlin.....	14
Slika 21: Levstikov mlin.....	14
Slika 22: Repnice.....	14
Slika 23: Apnenica.....	14
Slika 24: Slovensko-bavarska hiša.....	14
Slika 25: Naselbinska kulturna dediščina.....	15
Slika 26: Kozje.....	15
Slika 27: Olimje.....	15
Slika 28: Podsreda.....	15
Slika 29: Pilštanj.....	15
Slika 30: Umetnostna kulturna dediščina.....	16
Slika 31: Grad Bizeljsko.....	16
Slika 32: Grad Podsreda.....	16
Slika 33: Kunšperk.....	16
Slika 34: Samostan Olimje.....	16
Slika 35: Med Podpečjo in Šentvidom.....	19

Kazalo tabel

Tabela 1: Spol.....	20
Tabela 2: Starost.....	20
Tabela 3: Ste že bili s konjem na Kozjanskem?.....	21

Kozjansko hribovje ima ime po kraju Kozje v dolini reke Bistrice. Tukaj se klimatske pokrajinske značilnosti prepletajo s subpanonskimi. Pokrajina je prometno odmaknjena in nerazvita. Kozjansko hribovje je predvsem živinorejsko. Industrijskih obratov je malo. Ker ravnin ni, ni bilo dobrih pogojev za nastanek večjih krajev. Zaradi izseljevanja se zmanjšuje število prebivalcev in upada gostota naseljenosti. Prevladujejo zložena naselja z gručastimi zaselki in samotnimi kmetijami.

Slika 1: Položaj Kozjanskega hribovja

1. Geografski oris Kozjanskega hribovja

Območje Kozjanskega hribovja obsega okrog 388 km², na njem pa je leta 1991 živelo 17.827 prebivalcev, leta 2002 pa 17.082. Glede na omenjene podatke gre za območje, ki je povsem primerljivo z nekoliko večjo občino. Prebivalstvo Kozjanskega je tako leta 1991 predstavljalo 0,91 % in leta 2002 0,87 % vsega slovenskega prebivalstva, delež vse površine pa je znašal 1,92 %. Kozjansko hribovje obsega glede na našo omejitev 147 naselij oz. 21 krajevnih skupnosti. Po upravni razdelitvi sredi leta 1998 je območje Kozjanskega zavzemalo vzhodni del občine Laško, južni del občine Šentjur pri Celju, celotno občino Kozje, večino občine Podčetrtek in manjši del občine Šmarje pri Jelšah. V letu 1999 sta na novo zaživeli še občini Dobje, ki je bila del občine Šentjur, in občina Bistrica ob Sotli, ki je bila del občine Podčetrtek.

2. Geološke in reliefne značilnosti

Ozemlje Kozjanskega hribovja je zgrajeno iz karbonskih, permskih, triasnih, jurskih, krednih, terciarnih in kvartarnih kamnin. Pomemben pečat dajejo obravnavanemu ozemlju skladovnice triasnih in terciarnih kamnin med katerimi se tu in tam pojavljajo jurski in kredni skladi ter karbonsko-permske plasti. Zemljina zgodovina je pomembna za kamnito vsebino Kozjanskega hribovja, ki so jo skozi čas preoblikovale tektonske sile, nato pa so ji današnji podoba dali še razni zunanji dejavniki.

2.1. Stari zemeljski vek – paleozoik

Najstarejše kamnine so iz pred približno 300 milijonov let, ko je bilo na tem prostoru morje. To so plasti skrilavega glinavca, kremenovega peščenjaka in konglomerata, v katerih pa niso bili najdeni fosilni ostanki.

2.2. Srednji zemeljski vek – mezozoik

V spodnjem triasu so nastali rjav peščenjak, meljevec z vložki oolitnega apnenca, dolomit in lapor. V teh plasteh je bila najdena bogata morska favna (polži, foraminifere...), na osnovi katere je bila ugotovljena starost kamnin ter takratne življenjske razmere. V mlajšem triasu sta poleg dolomitov, dolomitnih laporjev in apnencev nastajala tudi vulkanska kamnina diabaz ter vulkanski pepel, kar kaže na živahno vulkansko delovanje.

Kozjansko hribovje

V triasnih plasteh so nastali slapovi in številni potoki. Reka Bistrica, ki je izrazito sredogorska reka in ima večji del svoje struge vrezane v triasne kamnine. Ko prečno prereže severno krilo orliške antiklinale, postane prostor med Trebčami in Zagajem zelo ozek. Soteska spada med eno najbolj ohranjenih slikovitih rečnih sotesk v vzhodni Slovenji.

Jursko – kredne plasti so iz apnencev, pisanih lapornatih apnencev, skrilavih glinavcev in laporovcev z zelo bogato morską mikro floro in favno.

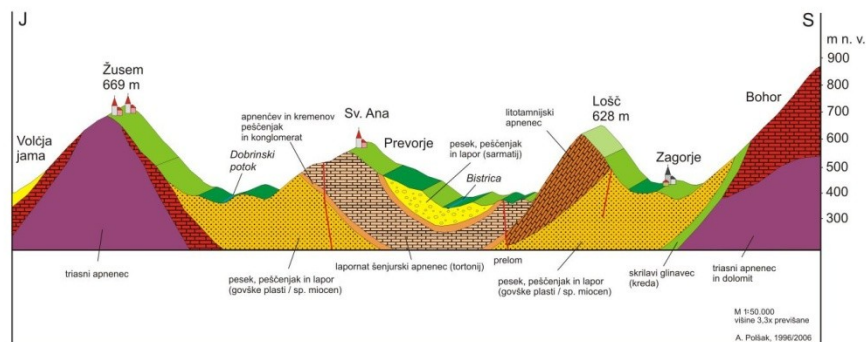
2.3. Novi zemeljski vek – kenozoik

Med Vetrnik, Orlico in Rudnico se zajedajo terciarni sedimenti nekdanjega Panonskega morja. Z njimi je prekrit dobršen del Kozjanskega hribovja z zanimivimi geološkimi profili in mejami, s kraškimi jamami, brezni, kraškimi izviri, vrtačami, lehnjakovimi slapovi ter z bogatimi nahajališči morskih organizmov. Plasti so razvite kot laporji, peščenjaki, litotamnjski apnenci in lapornati apnenci. V terciarnih plasteh so bogate najdbe morskih školjk in ježkov, mahovnjakov in še mnogih mikroorganizmov. V plasteh blizu Olimja je bila najdena zelo lepo ohranjena riba verjetno iz rodu Lates.

Nekoliko manj znane, vendar izredno zanimive, so okamnele rdeče alge, v obliki skorjastih prevlek, ki se razrastejo v jajčast gomolj – rodoid, če pa se le-ti sprimejo, imenujemo kamnino rodolit.

Na območju Dekmance, Križan Vrha in Podsrede so v terciarnih plasteh nastale manjše kraške jame in brezna.

Kvartarni sedimenti so zastopani v obliki deluvija, pobočnega grušča in aluvija. Deluvialni sedimenti predstavljajo slabo zaobljene in nezaobljene odlomke, pobočni grušč je sestavljen iz svetlo sivega dolomita, aluvialni nanosi pa so sestavljeni iz drobnozrnatih prodnikov, peska, melja in gline.

Slika 2: Geološki pregled Kozjanskega

2.4. Delovanje tektonike

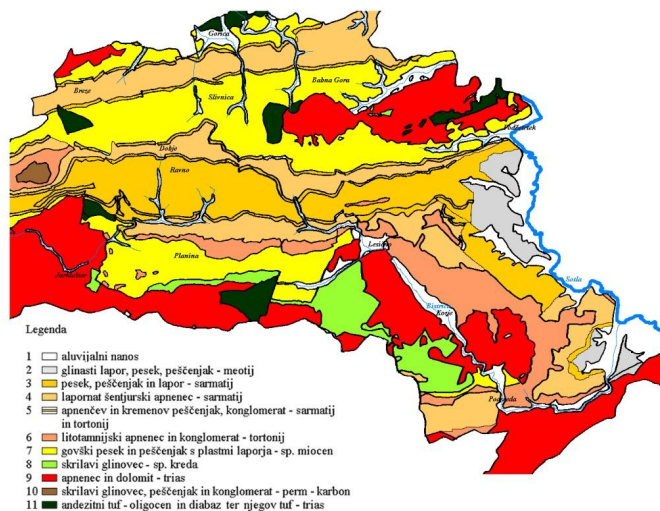
Kozjansko geološko pripada vzhodnemu delu posavskih gub, in sicer njihovemu južnemu delu. Prevladujoča tektonska smer je v smeri vzhod-zahod. Bohor in Orlica na jugu Kozjanskega, ki gradita bohorsko grudo in orliško antiklinalo, sta podaljšek litijske antiklinale. Na severu je podobna antiklinala, ki jo gradita Resevna s svojimi vzhodnimi podaljški in Rudnica, in je podaljšek severnega krila trojanske antiklinale. Med obema antiklinalama je vmesni, okrog 10 km širok pas terciarnih, večinoma miocenskih kamnin, ki s svojo pestrostjo pogojujejo tako reliefne značilnosti kot pedološko osnovo. Enake kamnine so obilno zastopane tudi severno od Rudnice in Žusma.

Ozemlje Kozjanskega hribovja je močno nagubano in je torej s številnimi večjimi in manjšimi prelomi razkosano v posamezne manjše grude. Od severa proti jugu imamo več antiklinalnih in sinklinalnih struktur. Osi gub imajo v glavnem smer vzhod – zahod, kot sem

Kozjansko hribovje

omenila že prej. Po vrsti si od severa proti jugu sledijo rudniška antiklinala, laška sinklinala, litijska antiklinala, senovška sinklinala, orliška antiklinala.

V triasu in terciarju se je tu odvijalo tudi vulkansko delovanje. Na živahna tektonska dogajanja nas spominjajo številni termalni izviri, hidrotermalno orudenje in še ne tako oddaljen potres iz leta 1974.

Slika 3: Geološka karta Kozjanskega

2.5. Mineralne surovine

Na živahno geološko dogajanje opozarjajo tudi mineralni pojavi. Omeniti je potrebno izdane boksita na Trebčah nad sotesko Bistrice, nahajališče rjavega premoga terciarne starosti vzhodno od Kozjega, aragonitne ježke, ki so nastali v opuščeni rudnikih železa na Rudnici, piritne kristale, najdene v Olimju in številne termalne izvire.

Slika 4: Prerez prsti

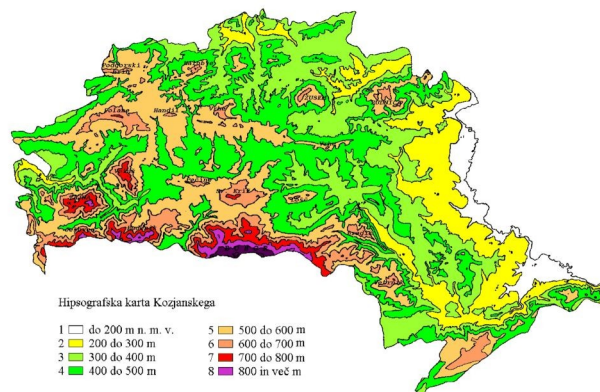
2.6. Hribovja

Najvišji kozjanski hrib, zaradi njegove velikosti ga lahko imenujemo tudi pogorje, je Bohor z Javornikom, ki edini na Kozjanskem presega 1000 metrov višine. Bohor gradijo pretežno trše triasne kamnine; močno prevladujeta dolomit in apnenec. Podobne kamnine gradijo tudi zahodne kozjanske hribe, npr. Voluš, Rudenik in Špicsek, na severovzhodu Rudnico in Žusem, ki sta osamljeni izjemi med terciarnimi griči, na jugu pa Orlico in z gozdom poraslo hribovje med Kozjim in Križanim Vrhom. Na omenjenih območjih je tudi nekaj še starejših kamnin, prisotne pa so celo magmatske in vulkanske kamnine (tuf, keratofir, diabazni tuf ...). Posebnost grude Bohorja je, da so starejše triasne kamnine narinjene na mlajše, kredne (glinasti skrilavec, kalkarenit, apnenčasta breča). Visok relief je tako posledica

Kozjansko hribovje

odpornejših kamnin, prav tako pa tudi izdatnejšega tektonskega dviga. Bohor se s severno stranjo dviguje do 550 metrov nad okolico. Pogorje je znano po obširnih gozdovih, ki pa so jih v povojnem času močno izsekali za potrebe obnove. Prevladujejo listnati gozdovi z bukvijo, zaradi pogozdovanja pa je vse več smrekovega gozda. Na severnih pobočjih so najvišje kmetije na višini med 650 in 720 metri. Izkoristile so uravnave, ki omogočajo intenzivnejšo kmetijsko izrabo.

Močno gozdnato je tudi območje med Volušem, Rudenikom in Špickom. Ti hribi še dosegajo znatne višine (med 750 in 900 m), čeprav gre že skoraj za vzhodni rob Posavskega hribovja. V hribovje si je moral potok Gračnica vrezati globoke prebojne soteske, npr. med Krničjo pečjo in Vranjim pečem ter med Jurkloštrom in zaselkom Mišji Dol. Še nekoliko nižja hribovja, kjer višine ne dosegajo niti 700 metrov, so Žusem, od njega nekoliko višja Rudnica in najnižja Orlica, ki so najvzhodnejši odrastki Posavskega hribovja. Hriboviti triasni niz se nadaljuje tudi v Hrvaško Zagorje, kjer pa je še večja izjema v miocenski in pliocenski okolici.

Slika 5: Hipsografska karta Kozjanskega

2.7. Terciarno gričevje

Značilna skladnost med geološko sestavo in reliefom se jasno izrazi v vzhodno-zahodni smeri razpotegnjenega grebena litotamnijskega apnenca in konglomerata, ki je ponekod precej erodiran. Pas se vleče od Saduča preko Planinskega gradu, Sv. Križa, Lošca, nakar izgine pod najmlajšimi nanosi, pojavi pa se ponovno pri Pilštanju, od koder se v širši proggi nadaljuje do Križanega Vrha in Lastniča. V manjših zaplatah ga najdemo še okrog Podsrede. Pokrajini daje greben značilno podobo, saj so zanj značilne prepadne stene, ki so posledica tik ob njem potekajočih prelomov. V glavnem gre za višji svet, ki so ga ponekod potoki nižali oz. prerezali in tako ustvarili soteske oz. zožitve; tak primer so korita Leniške med Pečinami (702 m) in Loščem (628 m). V presledku tega apnenčastega pasu pri Planini je nastalo nekakšno sedlo pomembno za prometne poti. Površje in prst na teh kamninah za kmetijstvo nista najbolj primerna, saj morajo ljudje po njivah pobirati kamenje. Ugodno je le dejstvo, da pas ni širok.

Med Bohorjem in zgoraj omenjenim pasom litotamnijskega apnenca je vmesno podolje zgrajeno iz miocenskih laporjev in peščenjakov (govške plasti). Zahodni del podolja se južno od Planine razširi v manjšo, z vseh strani zaprto in klimatsko ne najbolj ugodno kotlino, vzhodni del pa je manj kotlinski in odprt v dolino Bistrice.

Vzhodno od Zagorja je ohranjena uravnava v višini 420 metrov, kar so s pridom izkoristili kmetje za več njivskih površin. Nasploh so prisojna pobočja v podolju primernejša za kmetijstvo, če le ne gre za prevelike strmine. Na najugodnejših legah je bilo nekdanje precej

Kozjansko hribovje

vinogradov, ki pa v sedanjem času nimajo prave vloge, saj gre za slabše vinske sorte, grozdje pa ostane bolj kislo.

Nad litotamnijskim apnencem leži rumenkasto siv šentjurski apnenec. Šentjurski apnenec je v primerjavi z litotamnijskim apnencem mnogo manj odporen in zato hitreje prepereva, zaradi česa so reliefne oblike bolj zaobljene, pa tudi težav s kamnito prstjo ni, dasiravno je ta plitva. Ker se na južni strani naslanja na litotamnijski apnenec, ga je ta zavaroval pred erozijo, tako da svet visi proti severu. Tu prevladujejo osojna pobočja, ki pa na uravnanim območju Planinskega Vrha niso več prevladujoča. V omenjenem pasu so se razvili tudi kraški pojavi (npr. Glija jama).

V sarmatiju se je začelo Panonsko morje umikati proti vzhodu. Za njim so ostale polslane (brakične) kadunje, kjer sta se nabirala drobnozrnat pesek in glinast lapor. V teh kamninah se je oblikovalo osrednje kozjansko podolje. Nastalo je v osi sinklinale in zato predstavlja nizek relief. Erozija je slabo sprijet pesek večinoma zelo znižala, nekoliko sta ga zavarovala pasova apnenčevo-kremenovega konglomerata na severni in južni strani. Pas sarmatijskega peska je vzhodno od doline Bistrice precej ožji kot zahodno od nje, kjer južno od Prevorja polagoma prehaja v hribovje. Podolje je razrezano z manjšimi, predvsem pa krajšimi potoki, ki tečejo v smeri sever-jug ali obratno in tako često prebijajo trši kremenov peščenjak in konglomerat, Bistrica v svojem zgornjem toku to stori celo trikrat.

Proti severu ponovno sledi pas šentjurskega apnenca, ki ga, podobno kot južni pas, obrobijata progi apnenčevo-kremenovega konglomerata in peščenjaka, ki sta preprečila močnejšo erozijo. Ker je bil v pliocenu še dodatno dvignjen, predstavlja danes višji svet (območje severno od črte Dobje–Žegar–Prevorje). Tu že gre za severno krilo planinske sinklinale oz. južno krilo rudeniške antiklinale.

Kozjansko hribovje

Naslednja enota je pas miocenskega peska in peščenjaka, ki se v dokaj široki progi vleče med Trobnim Dolom in Žusmom. Ob Žusmu se proga razdeli na dva znatno ožja dela, ki obroblijata omenjeni hrib in sosednjo Rudnico.

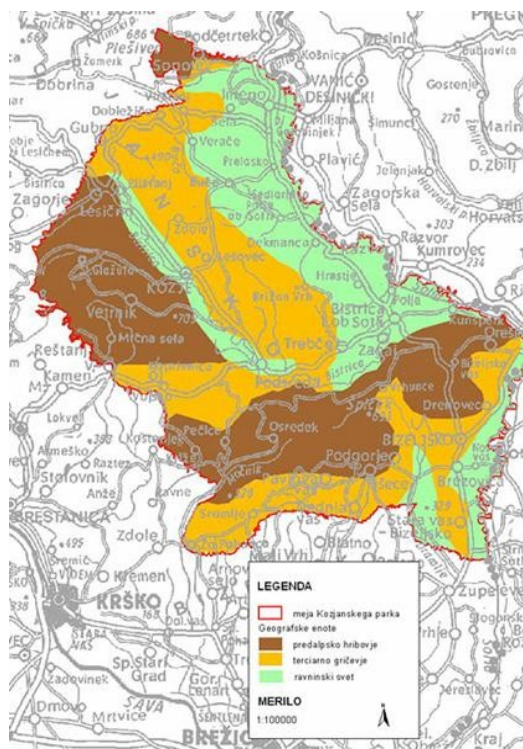
Severno od omenjenega pasu se svet spušča proti severu še v tretje podolje, ki je že na severnem obrobju Kozjanskega. Gre za podaljšek laške sinklinale. V osi sinklinale poteka proga šentjurskega apnenca, ki je odpornejši kot sosednje mehke kamnine (peski in laporji govških plasti), zato je tamkajšnji svet nekoliko višji. Reliefno živahno razgiban svet dosega precejšnje višine samo še v šentjurskem apnencu (Kalobje, 619 m, Sv. Helena pri Javorju, 528 m), medtem ko se v mehkejšem pesku in peščenjaku pri Gorici pri Slivnici zniža na manj kot 300 metrov; nekaj pod 300 metrov je tudi gladina akumulacijskega Slivniškega jezera.

2.8. Aluvialno dno

Najmlajše kamnine so v dnu rečnih dolin, med katerimi velja posebej omeniti Sotelsko in Bistriško ravnino, z aluvialnimi nanosi pa sta zapolnjena tudi spodnja dela dolin Virštanskega potoka in potoka Buča. Gre za kmetijsko intenzivno izrabljene površine, vendar je bil v preteklosti velik problem obvodni mokrotan svet in poplave, ki jih je povzročala največ Sotla.

Iz hipsografske karte lahko razberemo reliefno razliko med vzhodnim in zahodnim delom Kozjanskega. Zahodni del je večinoma visok nad 500 metrov, medtem ko se relief na vzhodu zniža tudi pod 200 metrov. Spremeni se tudi zgradbena smer; na zahodnem Kozjanskem si hribi sledijo v vzhodno-zahodni smeri, na vzhodnem delu pa hribovje preide v gričevnato pokrajino, kjer gričevje sledi smeri jugovzhod-severozahod. Razlika v reliefnih oblikah je pomembna tudi zaradi klimatskih razlik in s tem povezanimi razlikami v kmetijski izrabi. Pri tem pa velja poudariti, da je sveta z nadmorsko višino nad 400 m le slaba polovica, sveta nad 600 oz. 700 m pa le nekaj odstotkov, iz česar sledi, da za Kozjansko nadmorska višina v kmetijstvu ne igra odločilne vloge. Odločilnejše so velike strmine, kjer se je že v preteklosti začelo opuščanje obdelovalnih površin, ki se nadaljuje tudi danes v drugih oblikah ekstenzifikacije.

3. Kozjanski park

Slika 6: Območje Kozjanskega parka

3.1. Geografski okvir

Območje Kozjanskega parka sestavljajo tri naravnogeografske enote:

- Vzhodno Posavsko hribovje, sestavljeno pretežno iz dolomita in apnenca, z najvišjimi vrhovi od 500 do okoli 800 m (Kunšperška gora, Orlica, Vetrnik, Oslica, Rudnica)
- Srednjesotelsko in Bizeljsko gričevje, sestavljeno iz peščenjakov, laporjev in peskov ter nadpovprečno obsežno območje litotamnijskih apnencev (Virštanj, Bučka gorca, Trebča gorca in Črešnjevce, Bizeljske in Sromeljske gorice),
- Ravninsko Obsotelje s prevladujočimi meljastimi, glinenimi in prodnimi kvartarnimi nanosi (Imensko polje, Bučko polje, Bistriško-Kunšperško polje, obsoteljska ravnina južno od Bizeljskega).

3.2. Vegetacijska odeja

Po fitogeografski delitvi Slovenije leži Kozjanski park v treh območjih, kar je razlog velike pestrosti različnih botaničnih geoelementov znotraj Kozjanskega parka:

- subpanonsko območje s haloškimi in bizeljsko-krškim okrožjem,
- predalpsko območje s štajersko-koroškim okrožjem,
- preddinarsko območje s bohorsko-kumskim in osrednedolenjskim okrožjem.

Med rastlinami si posebno naravovarstveno pozornost zaslužijo vrste iz t.i. "rdečega seznama". Glede na seznam ogroženih praprotnic in semenk Slovenije iz leta 1989 je v parku 7 takih vrst, glede na nov Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam je teh vrst celo več kot 70.

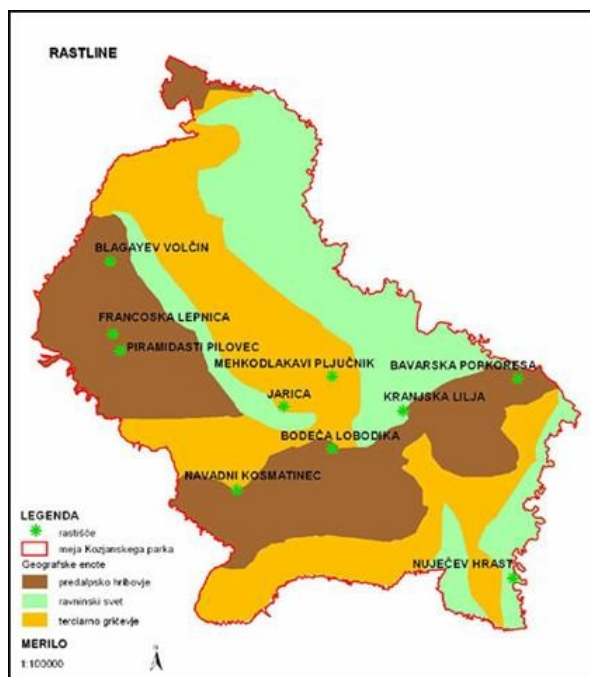
Veliko vrst je bilo prvič opisanih za določeno fitogeografsko območje prav na podlagi raziskav v Kozjanskem parku. Močvirna kukavica, bavarska popkoresa, kranjska lilija, lepi

Kozjansko hribovje

čveljc, panonska detelja ali Shuttleworthov rogoz že same po sebi nakazujejo izreden preplet različnih tipov rastišč in rastlinskih združb. Poleg prevladujočih kalcifilnih vrst se v Kozjanskem parku nahajajo celo takšne, ki domujejo na silikatih (npr. francoska lepnica). Okoljski pogoji znotraj parka pa zelo variirajo: od senčnih in mokrotnih do suhih in sončnih.

S pospešenim raziskovanjem v zadnjih letih se v Kozjanskem parku odkrivajo nove in nove botanične zanimivosti - npr. relativna pogostnost travniške perunike in mnogih vrst kukavičevk. Slednje so na širšem območju Parka zastopane z več kot 40 vrstami. Pravi botanični biseri Kozjanskega parka so poleg prej omenjenih vrst še Blagajev volčin, opojna zlatica, Clusijev in tržaški svišč, širokolistna in bodeča lobodika, kobulasti zelenček, jarica (raste tik ob upravi parka v Podsredi), visoki grint, panonska stoklasa, progasti vrbovec, navadna glota, navadni kosmatinec, močvirska grebenika, avrikelj, hladnikov grintavec... Posebej velja izpostaviti vrstno zelo bogato združbo visokih suhih travnikov – združbo pokončne stoklase in srednjega trpotca, ki jo je v Sloveniji najti tudi še na območju Kozjanskega.

Nekoliko podrobneje so predstavljene nekatere rastlinske vrste, ki so redke, ogrožene, oziroma značilne predstavnice različnih tipov rastišč. Tako najdemo med njimi plevele, gozdne vrste, vrste suhih travnikov, predalpske vrste, subpanonske vrste, vrste skal in skalnih razpok in vrste ekstenzivne kulturne krajine. S tem izborom sem hotela prikazati mnogoterost in raznolikost tipov življenjskih prostorov v Kozjanskem parku.

Slika 7: Kozjanski park – rastlinstvo

Kozjansko hribovje

Slika 8: Bavarska popkoresa

Slika 13: Mehkodlakavi pljučnik

Slika 9: Blagayev volčin

Slika 14: Navadni kosmatinec

Slika 10: Bodeča lobodika

Slika 15: Piramidasti pilovec

Slika 11: Jarica

Slika 12: Kranjska lilija

3.3.

3.4. Živalstvo

Po zoogeografski delitvi Slovenije je območje Kozjanskega parka v dveh velikih regijah:

- subpanonski in
- predalpski regiji,

medtem ko se kraško-predpanonska podregija približa meji parka pri Senovem le na nekaj kilometrov.

3.5. Kulturna dediščina

3.5.1. Arheološka kulturna dediščina

Območje Kozjanskega se je po drugi svetovni vojni skozi raziskave uvrstilo med pomembnejše arheološke regije. Med najzgodnejše ugotovljene najdbe spadajo različne kamnite sekire in kopače, ki jih uvrščamo v mlajšo kameno dobo ali neolitik. Številne najdbe, povezane s starejšo železno dobo ali halštatom, nam kažejo na spremembo naselbinske slike, kar je povezano s prihodom novega prebivalstva z vzhoda. Poselitev se močno okrepi v rimskem obdobju. Tu sicer ni tekla najvažnejša rimska cesta, zato pa sta se križali dve pomembnejši stranski cesti. Pomembnejše rimske naselbine so bile na Bučah, v Golobinjeku, Prelaskem, Dekmanci, Hrastju pri Bistrici ob Sotli. Njihovi ostanki se še skrivajo na varnem pod zemljo in čakajo na raziskovalce. V obdobju preseljevanja ljudstev so se rimski državljani začeli umikati iz nižinskih naselbin v višje ležeče in odročnejše kraje. Ravno takrat zaživi prostor med Savinjo, Savo in Sotlo. Odkriti postojanki Veliki Vrh nad Osredkom pri Podsredi in Svete gore, presegajo lokalne okvire. Posamezne manjše najdbe dokazujejo v tem času tudi prisotnost germanskih ljudstev. V slovansko obdobje lahko datiramo Svete gore nad Bistrico ob Sotli s slovansko nekropolo. Predmete iz teh najdišč hranijo Posavski muzej Brežice, Pokrajinski muzej Celje in drugi.

3.5.2. Etnološka kulturna dediščina

Številni objekti, ki imajo status etnoloških spomenikov ali dediščine, so plod ustvarjalnosti kozjanskega človeka kar daje velik pečat izjemnosti krajini, ki je vključena v zavarovano območje Kozjanskega parka.

Etnološki spomeniki so območja, stavbe, skupine stavb, predmeti vsakdanje rabe in oblikovani izdelki, ki izpričujejo način življenja in dela Slovencev, pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti ter drugih ljudstev na območju Slovenije.

V Kozjanskem parku je 96 etnoloških spomenikov.

Pokrajino, ki je vključena v Kozjanski regijski park, zaznamujejo trije krajinski tipi, s katerimi so v soodvisnosti tudi tipi ljudskega stavbarstva, s katerimi se srečujemo. Praviloma so domačije skromne, tlorisna razmerja so podolžna, stavbe so zidane, prvotno lesene, postavljena v ali ob pobočja, nad kletmi. Strehe so dvokapne, strme, največkrat s čopi. Za velik del zavarovanega območja je značilna razpršena poselitev, ki je posledica silno razdrobljene posesti, redke so domačije v celku.

V Kozjanskem regijskem parku je potekal v letih 1999 – 2002 sistematičen popis stavbne dediščine, v okviru katerega je bilo do sedaj obdelanega nekaj manj kot polovica celotnega parka, evidentiranih več kot 3057 objektov in dokumentiranih 1161. Pri gradbenih materialih močno prevladuje kombinacija kamna in lesa, dokaj pogosta je še vedno tudi lesena gradnja. Med kritino prevladuje opečna, dokaj pogost je betonski zareznik in seveda salonitna kritina iz 70.let, ki je takrat najpogosteje nadomeščala slamo.

Kozjansko hribovje

Slika 16: Fiket

Slika 17: Krofnikov mlin

Slika 18: Kukovičev mlin

Slika 19: Nežina hiša

Slika 24: Slovensko-bavarska hiša

Slika 20: Levstikov mlin

Slika 21: Levstikov mlin

Slika 22: Repnice

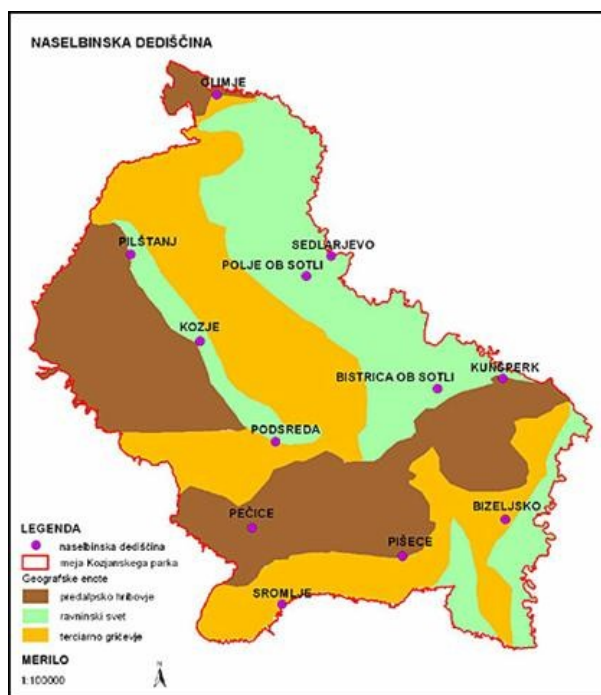
Slika 23: Apnenica

Kozjansko hribovje

Naselbinska kulturna dediščina

Savinjsko-kozjanska arhitekturna regija je okvir, v katerega lahko uvrstimo prostor, ki je zajet v Kozjanskem regijskem parku. Znotraj nje imamo krajini »Podsreda« in »Podčetrtek«, ki sta med seboj močno povezani in hkrati odprti v dolensko, preko krajine »Rogatec« pa tudi v dravsko regijo. V preteklosti so bile določene navezave tudi na hrvaški prostor. Poselitev območja so določali mnogi dejavniki, med drugimi cerkvene in upravne razmere, socialna struktura pa tudi relief pokrajine in nenazadnje raba tal.

Večino današnjih centralnih in strnjenih naselij predstavljajo srednjeveški trgi in vasi, ki so po večini nastali na značilnih lokacijah križišč prometnih poti ali pod gradovi.

Slika 25: Naselbinska kulturna dediščina

Slika 26: Kozje

Slika 28: Podsreda

Slika 27: Olimje

Slika 29: Pilštanj

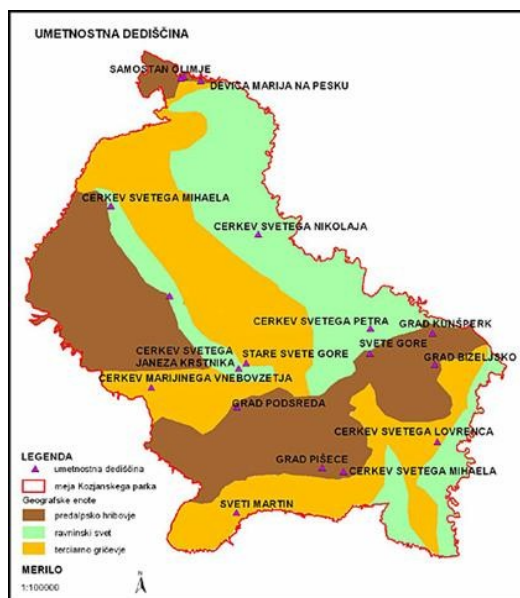
Kozjansko hribovje

3.5.4. Umetnostna kulturna dediščina

Pečat Kozjanskemu v dobršni meri daje izjemno bogata umetnostnozgodovinska dediščina, ki je tu nastajala skozi stoletja in tisočletja.

Grajske stavbe so nastajale od 10. stoletja dalje na naravno zavarovanih krajih z nalogo krepite obrambne linije ob mejni reki Sotli. Do danes so nekatere povsem izginile, na druge spominjajo le še razvaline, ostali so gradovi Pišece, Bizeljsko, Olimje in Podsreda, slednja sta z leti dobila novo namembnost, vsi pa so v legendah in zgodbah še zasidrani v spominu prebivalcev Kozjanskega.

Med objekti sakralne dediščine Kozjanskega zavzema posebno mesto eno najstarejših kulturnih središč na Slovenskem, Svete gore nad Bistrico ob Sotli z romarsko Marijino cerkvijo in kapelami. Kulturno krajino Podsrede dopolnjujejo Svete gore s cerkvijo Marije sedem žalosti in Anino kapelo ter kapelicami križevega pota. V tišini olimske doline je pred stoletji iz nekdanjega dvorca nastal samostanski kompleks s slovito samostansko lekarno. Umetnostnozgodovinsko podobo dopolnjujejo še vse farne in podružnične cerkve, kapele, kamnita znamenja in razpela.

Slika 30: Umetnostna kulturna dediščina

Slika 31: Grad Bizeljsko

Slika 33: Kunšperk

Slika 32: Grad Podsreda

Slika 34: Samostan Olimje

Kozjansko hribovje

4.

Kozjansko hribovje

5. Kmetijstvo z ozirom na socialnoekonomske razmere

Večja enotnost pokrajine se kaže v družbenogeografskih elementih in podobnosti razvojnih problemov. V srednjem in novem veku je bila pokrajina pretežno kmetijska. Ljudje so živeli predvsem od kmetijstva, ki se je za tisti čas razmeroma dobro razvilo, kar kažejo živahni sejmi. Razen obrti in nekaj manufakturnih obratov se niso razvile druge dejavnosti, izjema je le nekaj upravnih funkcij. Prebivalstvo se je začelo odseljevati, pokrajina pa prazniti. Največji padec števila prebivalcev in odseljevanje je zaslediti po drugi svetovni vojni. Ljudje so iskali delo v novonastalih tovarnah v mestih. Kozjansko je začelo v razvoju izrazito zaostajati, postalo je sinonim za manj razvito pokrajino. Glavni problemi se kažejo v zmanjševanju števila prebivalcev in njihovem staranju, opuščanju kmetijske pridelave in propadanju kulturne krajine. Kot temeljni razvojni problemi kmetijstva so izpostavljeni: težje naravne razmere, predvsem strmina, premajhna in premalo zaokrožena posest, pomanjkljiva mehanizacija, zlasti pa slabe socialnoekonomske razmere (staranje kmečkega prebivalstva, pomanjkanje delovnih moči, pomanjkljiva izobrazba kmečkih gospodarjev in nezanimanje mlajše kmečke generacije za kmetovanje).

Poseben problem je vpetost kmetijstva v preteklo agrarno in splošno gospodarsko strukturo, ki je na Kozjanskem podpovprečno razvita. Kljub znatnim razvojnim korakom kmetijstvo ne dohaja sodobnih razvojnih zahtev, saj so tega zmožne le največje in najbolj opremljene kmetije. To je vzrok za vse večjo diferenciacijo kmetijstva v tržno usmerjene kmetije in dopolnilne kmetije, ki izgubljajo interes za kmetovanje. Današnji razvoj kaže, da bo v prihodnje ostalo le malo čistih oz. profesionalnih kmetij t. i. razvojnih jeder kmetijstva. Trenutna kmetijska politika ni povsem ustrezna za skladen in pospešen razvoj kmetijstva, saj ne upošteva pokrajinskih posebnosti. Zaradi tega se predlaga, da je za Kozjansko potrebno narediti celovit razvojni program in še poseben razvojni program kmetijstva. Hitrejši razvoj je mogoč samo na podlagi iniciativ lokalnega prebivalstva, lokalnega kapitala, kapitala od drugod in državnih sredstev ter sredstev Evropske unije. Razvoj mora temeljiti na izkoriščanju lokalnih virov ter upoštevanju komparativnih prednosti kmetijstva.

6. Zaključek

Kozjansko hribovje je manj razvita in robna pokrajina oz. nadaljuje vzhodno Posavsko hribovje. Kozjansko je v naravnogeografskem smislu prehodna pokrajina med predalpskim in subpanonskim svetom. Ima hribovit relief, zaradi katerega je omejeno na kmetijstvo in živinorejo ter zaradi česar ni velikih industrijskih obratov (razen izjem: Planina pri Sevnici (Tajfun), Kozje). Ima tudi bogato kulturno dediščino (arheološka najdbišča...). Ker ravnin ni, ni bilo ugodnih pogojev za nastanek večjih krajev. Gravitacijska središča so ob Savinji, Voglajni, Sotli zlasti pa Celje, kamor hodi večina ljudi na delo. To je demografsko ogroženo območje (slaba prometna povezanost), pogoste pa so migracije v Krško in Celjsko kotlino.

Slika 35: Med Podpečjo in Šentvidom

7. Raziskava

	moški	ženske
Število oseb	91	110
Št. oseb v procentih (%)	45%	55%

Tabela 1: Spol

	Moški	Ženske
Do 20 let	36	58
20 – 35 let	17	25
36 – 50 let	26	14
Nad 50 let	12	13

Tabela 2: Starost

	moški v %		ženske v %	
Do 20 let	30	43	51	56
20 – 35 let	14	20	19	21,5
36 – 50 let	17	24	11	12,5
Nad 50 let	9	13	7	10
Skupaj:	70	100 %	88	100 %

Kozjansko hribovje

Tabela 3: Ste že bili s konjem na Kozjanskem?

8. Viri in literatura

- Gams, Ivan. Geografske značilnosti Slovenije. Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998,
- Zalokar, Peter. Slovenija, moja dežela. Priročnik za načrtovanje izletov in ekskurzij. Tiskarna Orbital, Ljubljana, 1989,
- Slovenija. Turistični atlas. Mladinska knjiga, Ljubljana, 2005,
- Imago Sloveniae. Podoba Slovenije. Tiskarna Optima, Ljubljana, 1999,
- Šentjur. Šentjur v času – čas v Šentjurju. Krajevna skupnost, Šentjur, 2002,
- Primožič, Doroteja. Zapiski iz geografije. Slovenija. Ljubljana, 2003
- Dr. geo. Anton Polšak. Ustna predaja njegove doktorske dizertacije.